

ז' תשרי, תשע"ג
23 ספטמבר, 2012
12-640-15

השפעת גורמי עקה (סטרוס) על בריאות העטין וייצור החלב

ד"ר שמוליק פרידמן

גורמי עקה ותנאי מחיה ירודים עלולים לגרום לשינויים מטבוליים, פיזיולוגיים והורמונאליים ובעקבותיהם גם פגיעה בבריאות, ביכולות ייצור החלב וכמובן ברווחת בע"ח. גורמי העקה יכולים להתחלק לשתי קבוצות עיקריות אלו אשר פעולתם מהירה, חזקה ועל פי רוב קצרה בזמן (אקוטיים), ואילו האחרים השפעתם מתונה בעוצמתם אולם מתמשכים למשך תקופה ארוכה יותר (ימים, חודשים, שנים).

מבין הגורמים האקוטיים ניתן לציין: רעש, צעקות, מכות, הפחדות (כלבים וחיות בר), שינויים קיצוניים בהזנה, במזג אוויר, פעולות בניה במשק, מתן חיסונים לכלל העדר, וטילוף המוני. בעקבות הפרעות אלו משוחררים מספר הורמונים כדוגמת קורטיזול ואדרנלין אשר פעולתם הבסיסית היא להתאים מידית את בע"ח למצבו החדש ולגרום לו באמצעות הגברת הדופק, לחץ הדם, הנשימה ופעולת הלב להימלט ממצב העקתי האקוטי בו הוא נמצא. בתנאים הקיימים כיום במשק החקלאי, אין באפשרות בע"ח להימלט, אי לכך המצב העקתי בחלק מהמקרים מתקיים עד ל"התרגלות" לכאורה של בע"ח למצב החדש. כאשר פעולות אלו מתרחשות בזמן החליבה הרי הם גורמות לשחרור אדרנלין המונע או עוצר את "הורדת החלב" ומכאן גם פגיעה בתהליך החליבה וכמובן גם בבריאות העטין (מבכירת רגישות במיוחד למצב זה).

גם התנהגויות פיזיולוגיות וממשקיות לכאורה "רגילות" עלולות להוות גורמי עקה ברמות עוצמה שונות ובתלוי לזמן חשיפתם על בע"ח. לדוגמא: "זמן דרישה", אירוע המלטה, העברת בע"ח בתוך הקבוצות, הקמת קבוצות חדשות, שינוי סדר חליבה, מעבר לרפת רובוטית ועוד. בכל מקרה בתכנון הפעילות היומית במשק, יש לקחת גם עובדות אלו בחשבון.

מבין גורמי העקה המתמשכים ניתן לציין בעקר את: עקת החום העונתית, טעויות מתמשכות בהזנה, תנאי ממשק ומרבץ ירודים, מפגעים פיזיים בסככות ובמכון החליבה, "חשמל סטטי", מכונת חליבה לא תקינה, וכן גורמי מחלה (בעקר ויראליים) הפוגעים ישירות או בעקיפין במערכת החיסון של בע"ח וכמובן גם בבריאות העטין.

| www.milk.org.il | office@milk.org.il |

גורמים אלו לכאורה השפעתם מתונה אך היא ממושכת בזמן ומכאן גם יכולתם לפגוע במספר מערכות בו זמנית כמו פוריות, עטין, מערכת העיכול ועוד. לדוגמא עקת החום בארץ (נמשכת כ-3 5 חודשים) פוגעת במערכת החיסונים העצמית ומונעת ממנה לפעול במיטבה. במקביל התנאים הסביבתיים בתקופה זו (טמפרטורה 35-37 מעלות צלסיוס, לחות 50-70% והמצאות חומר אורגני) מאפשרים התפתחות מהירה של אוכלוסיית החיידקים. שילוב של עליה במספר הפתוגניים בסביבת בע"ח וירידה ביכולת ההגנה העצמית מביאה לעליה בנגיעות התוך עטינית ובעקבותיה גם עליה ברמת הסתי"ס.

יש מספר גורמים ויראליים הידועים כמדכאי מערכת החיסון ועלולים להיות מעורבים גם בבריאות העטין. ביניהם אנו מוצאים את וירוס לאוקוזיס הבקר (BLV), הרפס וירוס 1,4, וירוס הפה והטלפיים, ופרה אינפלואנזה 3. חלק מוירוסים אלו עלולים לגרום ישירות לדלקת עטין קלינית (הוכח בניסוי הוקעה) וחלקם הגדול פוגע ביכולת המערכת החיסונית העצמית להתמודד עם גורמים פתוגניים החודרים לעטין. פגיעה זו מעלה כמובן את שיעורי הנגיעות התוך עטינית וכמובן גם את הסתי"ס. יש להבהיר כי הבדיקות המבוצעות במעבדת מאל"ה הנם בדיקות מיקרוביולוגיות ואין הם יכולות לאתר נגיעות או השפעה ויראלית על בריאות העטין. במקרים בהם יש חשד למעורבות של וירוס, הסימנים הקליניים יופיעו בד"כ ברמת העדר ולא רק ברמת הפרט. הסימנים הקליניים מעבר להופעת דלקות עטין הנם: חום, חוסר תאבון מתמשך, רביצה, חוסר תגובה לטיפוליים אנטיביוטיים, פצעים וליקויי קצה פטמה וכמובן ירידה ביצור החלב. במקרים אלו יש לפנות מידית לרופא המטפל לצורך ביצוע בדיקות נוספות.

אז מה עושים כדי למזער את נזקי העקה:

- א. הימנעו מצעקות, רעש, רדיו, הרצת בע"ח, הפעלת כלב חשמלי, העברות דחופות.
- ב. שפרו את סביבת בע"ח בחצרות, בסככות ובמכון החליבה – מניעת דחק וצפיפות.
- ג. מזערו את נזקי עקת החום (הפעלת מערכות צינון ואוורור בחודשים הנדרשים).
- ד. בצעו חיסונים למניעת מחלות וירליות הפוגעות במערכת החיסון-התייעצו עם הרופא.
- ה. הימנעו תמיד משינויים קיצוניים בהזנה. כל שינוי חייב להיעשות בהדרגה תוך מעקב..
- ו. הימנעו משינויים חדים בסדר היום הקבוע של בע"ח.

- ז. דווחו לגורמים המקצועיים על ירידה בתאבון, תחלואה לא שגרתית, ירידה ביצור.
- ח. לקראת המלטה (הכנה), בהמלטה, ומיד לאחריה דאגו לתנאים מיטביים סביבתיים ותזונתיים (אלו 3 תקופות קריטיות מבחינת "העומס" על מערכת החיסון העצמית).
- ט. שמרו על בריאות כלל העדר באמצעות נטור, מעקב ויעוץ מקצועי על בסיס קבוע.
- י. זכרו- צמצום גורמי העקה הינו חלק מפרוטוקול הרפואה המונעת- זול, יעיל והעקר שומר על בריאות ורווחת בע"ח שלכם.

| www.milk.org.il | office@milk.org.il |

המערך הארצי לבריאות העטין ואיכות החלב (מאליה)
המעבדה לבריאות העטין
ת.ד. 3553 פארק תעשייה קיסריה 38900
טל: 04-6274477, פקס: 04-6274242
maale@milk.org.il

Office:
4, Hachochesh st., Yehud
P.O.B 97, Yehud 56100, ISRAEL
Tel: 972-3-9564750, Fax: 972-3-9564766

משרד:
דרך החורש 4, ת.ד. 97, יהוד 56100
טל: *חלבי (6535)*, 03-9564750
פקס: 03-9564766